



## **Universitätsbibliothek Paderborn**

### **Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis, Et Breviarii Romani.**

In quibus origo cuiusque Ritus, causae historicae, vel mysticae, ex  
maiorum ingenio, Theoria, Praxis, obligatio, & exquisitus vsus, additis  
opportune Decretis omnibus S. Rituum Congreg. quàm breuissimè  
explicantur.

**Gavanti, Bartolommeo**

**Venetiis, 1647**

De die sancto Paschae vsque ad Festum Trinitatis. 11.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-9500**

dum Paschali tempore. quem ritum tradit *Sumarius in thes. Sacerdotali. titul. de Cereo Pasch.* nimirum ad utrasque Vesperas, & Missam Dominicam, & in Ascensione ad Omnes Horas vsque ad Euangelium Missam. quod si dicatur Missa Parochialis, seu Conuenualis non solemnis, ad eam item die Dominico accendi potest.

49 Postremo à primis Vesperis Ascensionis Domini, vsque ad finem Euangelij Missam solemnis, seu Parochialis, seu Conuenualis non solemnis: in alijs diebus nunquam.

\* 50 Candelam tres, de quibus supra in arundine positam non ultra Vesperas Sabbati Sancti ardere debent: alioquin gratia ardebunt, & sine causa.

## De die Sancto Paschæ, vsque ad Festum Trinitatis. XI.

1 **N**obilitas anni, mensis decus, alma dierum, splendor horarum, est Pascha, ex *Rupert. libro 6. cap. 26.* Pascha, id est, transitus, ex vi nominis Hebraei apud *Isid. libr. 1. c. 31.* vel Passio, à Græco verbo *πάσχειν* apud *Innocent. III. in serm. vel est compositum ex Hebræo & Græco per diuinam dispositionem; quia in passione Christi cum ipso & nos transiimus de morte ad vitam. ita August. cit. à Durando lib. 6. cap. 86.* celebratur etiam, semper in Dominica ex auctoritate Sancti Petri. apud *Baron. Anno 58. nu. 82.* & meminit *Clemens libr. 5. Constitut. cap. 18.* Itē ex decreto *Pij de cons. distinct. 3. nosse.* postdecimum quartum diem Lunationis primi mensis, & ex decreto *Victoris de cons. d. 3. cap. celebritatem;* tum vt à Iudæis Pascha nostrum distingueretur, tum quia Christus resurrexit die Dominico post 14. Lunam, hoc est, ex *Isid. sup. in 3. hebdomada Luna ob numerum mysticum Trinitatis, sicut etiam triduo mortuus resurrexit tertia die, qui vixerat triginta tribus annis; in quibus numeris resplendet ternarius numerus: in quo intellige, non modo gloriam Trinitatis; sed salutem omnium qui ante legem, qui sub lege, qui sub gratia extiterē. Hæc ex *Isid. citato & Rupert. lib. 7. c. 14.**

2 Habet Octauam ex institutione Apostolorum, ait *Baron. Anno Domini 58 nu. cit.* infra quam si fiat commemoratio de Simplicio, non tamen dicitur tertia Oratio.

3 Missa vero habet hæc notatu digna. Sequentia auctorem habent hætenus incognitum, de qua *Durand. libro 6. capit. 87.* neq; priores illo meminere, nisi subobscurissime *Honor. in Gemma libro 3. capit. 135.* Graduale adhuc dicitur ex *Sacramentario Gregoriano;* quod, vt alias docuimus, canticum est laborantium, & dicitur propter recens baptizatos, qui gradiuntur ad gloriam, quam resurrectio Christi promittit cum labore. additur, *Alleluia,* duplex, ob spem binæ stolæ, animæ & corporis, & vt gradiendo lætentur cum laude Dei. Hæc partim ex *Rupert. libro 8. cap. 1.* partim ex *Hugone Victorin. de spec. Miss. obseruat. libro 3. cap. 32.* notat *Ordo Romanus.* sumi Graduale ex *Psal. 117.* ab hac die vsq; ad Sabb. in Albis, vnde nimirum sumitur & ille versus frequentior, *Hæc dies. &c.* cui *Psalmo* titulus est, *Alleluia,* vt supra diximus, ex *Rupert. libro 7. cap. 11.* Reliqua quæ habentur in Missa huius Festi, & in Octaua propria patent ex dictis in *Rubric. gener.*

Itē, *Missæ est,* dicitur cum duplici, *Alleluia* vsq; ad Sabbatum in Albis inclusiuè, in Missis nimirum de Octaua Paschatis, non in ijs, quæ cum paramentis violaceis forte debent cātari, puta, Litaniarum maiorum, seu pro publica necessitate: quia duplex *Alleluia* est proprius ritus Missæ Paschalis, & summæ lætitiæ: & meo iudicio, neq; in Missa quacumque votiuâ solemni pro re graui debet dici.

4 Euan-



4 Euangelium legitur secundum Marcum, sicuti pridie secundum Matthæum, & postridie secundum Lucam, ordine congruo, quem indicat *Augustin. serm. 144. de temp.* & Euangelia cum Epistolis per totam hanc octauam habentur in Comite S. Hieronymi; sicut etiam Orationes in *Sacramentario Gregoriano*, & Officia Missarum in *Antiphonario eiusdem Sancti Gregorij*, vsque ad Dominicam in Albis. sed Orationes feriæ tertiæ, quintæ, sextæ, & Sabbati sunt Ambrosianæ, ex *Pamelio*.

5 In Sabbato in Albis, qui titulus est, vel ab Angelis, qui visi sunt in Stola candida, ex *Durand. cap. 80.* vel quia hodie Baptizati deponerent albas vestes, ex *Alcuino*, ut intelligant fore illis requiem æternam Sabbati cælestis, si deposuerint corpora immaculata, uti vestes albas in morte. Vna est varietas post Epistolâ; quia quatuor, *Alleluia*, & duo versus deinceps dicuntur. qua de re vide quæ diximus in *1. p. Rubr. tit. 10. pag. 27.* abundant autem, *Alleluia*, & merito, in lætitia Paschali, ex *August. epist. 19. ad Ian. c. 17.*

6 De Dominicis sequentibus nulla est Rubrica specialis. habentur earundem Missarum Officia in *Antiphonario Gregorian.* Orationes autem non sunt eadem, in *Sacramentario*; tamen habentur *ibid. sub alijs titulis.* Dom. in Albis meminit *Clem. lib. 5. Const. cap. 20.* cuius Oratio est Ambr. ex *Pamelio*, Tempus est Paschale, quod vocatur, Remissionis, à *Concil. Carthag. 4. can. 82.*

7 Occurrunt in hoc tempore Paschali Litaniam Maiores, & Minores, seu Rogationes; & Maiores quidem in festo Sancti Marci, etiam si Festum cum eiusdem Missa cõtingat transferri, quas instituit S. Gregor. Papa non simpliciter, sed ad Sanctum Petrum, ut ait *Baronius in not. Martyrol. 25. Aprilis.* erant enim annuæ ante Gregor. ut idem ipse ait *initio lib. 2. Epist. 5. in Comite S. Hier.* habentur Epistola, & Euangelium assignata Missæ de Rogationibus. Septiformem ille Litaniam instituit, propter imminentem cælestis iræ mucronem, ait *Ordo Rom.* hoc est, pestè inguinariam, quia obibant multi, etiam

oscitando, & sternutando, morte repètiua. Vnde & oscitantes digito super os formabant signum Crucis, & sternutantibus dicebatur: *Deus te iuuat*, qui mores ad nos vsque deuenerunt, *Duran. libr. 6. cap. 102.* sed *Baron.* haurit à *Plinio lib. 28. hist. natur.* ritum salutandi prædicto modo sternutantes.

8 Dictæ vero sunt hæ Litaniam, Processiones nigra; quia in signum mœroris, & pœnitentiæ homines vestibus nigris induti procedebant; Cruces, & Altaria nigris coloribus velabantur. Item dicta est Processio septiformis; quia S. Gregorius eam distribuit in septem ordines ad certas Ecclesias, Clericorum, Religiosorum, Monialium, Puerorum, Adolescentium, Viduarum, Continentium, & Coniugatorum, *Idem ibi.* fit in primis ad conseruandas fruges, *Ordo Roman.*

9 Si terminatur processio Litaniarum maiorum ad Ecclesiam S. Marci, cantatur ibi Missa de S. Marco, ex Decreto Sac. Rituum Congreg. 23. Maij 1603. quia titulus est Ecclesiæ, & lætitiæ locus eo die. \* nam alioquin cantantur duæ Missæ, de Festo, & de Litaniam, ex *Microl. cap. 58.* In Missis autem de S. Marco nõ fit commemoratio Litaniarum.

10 Si occurrant in die Paschatis, transferuntur in Feriam tertiam sequentem ex Decreto Sac. Rituum Congreg. die 25. Septemb. 1627. & in Missa de Rogationibus, quæ dici debet sine commemoratione octauæ Paschatis, dicitur quidem Præfatio Paschalis. sed ea, quæ cum suo cantu dicitur in diebus ferialibus: quia est Missa ferialis: & consequenter neque in fine Missæ adduntur, *Ite Missa est.* duo *Alleluia*, certum autem est, quod festiua Præfatio Paschalis dici non debet, sicuti non dicitur ex Rubricis huius Missæ in Litaniam maioribus, *Credo*, neque Præfatio de Apostolis, licet sit festum S. Marci, ut probauimus supra p. 1. tit. 11. n. 2. pag. 32. *Communicantes*, dicitur, ea ratione, quam attulimus, p. 1. tit. 12. pag. 33.

11 Litaniam Minores, idest, Rogationes Latine, seu deprecationes, fiunt triduo ante Ascensionem; de quibus *Augu. ser.*



173. de tempore, & in Concilio Aurelianiensi cap. 29. de consecr. dist. 3. cap. Rogationes. unde restitutæ potius ex Baron. in notis Martyr. supra, quam dici debent institutæ à S. Mamerto, seu Mamerco ex Sydon. Apoll. lib. 7. epist. 1. Viennen. Episc. in Gallijs ob incurfionem luporum, in damnum grauissimum populorum: quæ ideo appellatæ sunt Minores, quia à minori Episcopo; si ille auctor est, vel restitutor, & in minori loco respectu S. Greg. & Urbis Romæ, Durand. vbi supra; quæ ratione eæ forent quoad restitutionem, etiam antiquiores Maioribus, cætum saltem ante annos, ex Rupert. libro 9. cap. 5. nam Anno 452. ex Baronio loco cit. Mamerthus erat in humanis, & eo anno Litanias celebrauit. \* In postrema tandè Martyrologij Romani recognitione, re penitus indagata, institutor S. Mamertus Litaniarum minorum, non restitutor est appellatus. Vide locum 11. Maij.

12 Fiunt autem ob peccata, pacem, pestem, conseruationem frugum, & cæteras necessitates, Ord. Roman. cibisque Quadragesimalibus vtendum esse iussit Concil. Aurelianen. supra. certè dies abstinentiæ sunt, non lætitiæ, Ordo Romanus. Amalar. autem lib. 1. cap. 32. negat esse ieiunandum, & probat ex SS. Patribus, in Ecclesijs autem Occidentalibus fieri ieiuniū docet Raban lib. 2. cap. 40. quod Ambrosiani obseruant, translatis Rogationibus post Ascensionem, ne præfente sponso Christo ieiunent, iuxta illud Matth. 9. auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. sed & congrue sub Dominica præcedenti celebrantur, in qua inuitamur ad orandum: Petite, & accipietis. \* Missa Processionum, tres habet orationes, sine, Gloria, sine, Credo, & sine commemoratione Festi occurrentis cuiuscūque. de quo, si nouem lectionum est, cantatur alia Missa. Vnicum, Alleluia. quia temporanda est lætitia Paschalis: Oratio Missæ in Sacramentario Gregoriano habetur, & Officium Missæ in Antiphonario Gregoriano. Præfatio semper est Paschalis, etiam in Litanijs Maioribus, vt dicitur in proprio loco Missalis, quocunq; die occurrant.

13 \* In Feria 3. Rogationum in Missis priuatis, si fiat de Sancto 9. lectionum, in illius Missa fit commemor. Rogationum, si fiat officium de simplici Festo, potest dici Missa de eo, cum comm. Rogationum, vel Missa Rogationum cū comm. Festi, vt dicitur in Rubrica propria. si Festum non occurrat, dicitur Missa Rogationum, vt in Missali; neq; in ea fit commemor. de officio feriali: quod est peculiare in hac die, licet Rubrica sit obtusior in modo loquendi. Altarium paramenta erunt officio conformia; Altaris autem maioris, & celebratium ad quodcunq; Altare conformia Missæ Rogationum, vt diximus part. 1. titul. 18. in fin. Hymnus Angelicus non dicitur, neque Credo, in Missa Rogationum Maiorum, & Minorum, vt dicitur in propria Rubrica, quocunq; die occurrant.

14 In Vigil. Ascensionis, de qua S. Hieron. in Lectionario, dicitur Missa propria, cuius meminere Microlog. cap. 40. & Ordo Rom. si in ea occurrat Festum 9. lect. dicuntur tres Missæ in Collegiatis, de Festo, de Vig. & de Rogationibus post Tertiā, Sextam, & Nonam Horam; & in vnaquaque harum, secunda Oratio, si dicenda est, erit de B. Virg. tertia Eccles. vel pro Papa. \* In priuatis si eo die occurrat Festum simplex. erit de eo secunda oratio, tertia de Rogat. quæ in officio nullam habent comm. quia, vt diximus n. præcedenti, Festum simplex præcedit supra vltimas Rogationum Ferias, etiam in Missa. si occurrat Festum 9. Lectionum, Missa erit de Festo, cum commemor. Vigiliæ, & Rogationum. ita in propria Rubrica.

15 In Ascensione Domini, de qua Clem. libro 5. Const. cap. 20. extinguitur Cereus Paschalis post Euangelium ad repræsentandum Christi discessum ab Apostolis. Missa habetur in Antiphon. & Sacrament. Gregor. De Cereo extinguendo nihil in Missalibus habetur vsque ad Pium V. neque apud antiquiores Auctores.

16 Habet octauam. de qua Radul. prop. 19 & Missa Dominicæ infra octauam habetur in Sacramentario Gregoriano, sed oratio sub alio titulo Festi.

17 Vig.



17 Vig. Pentecostes, de qua *Hier. in Lectionario*, ieiunium habet, *Ordo Romanus*. non habebat quidem tempore Ambrosij, ex *Amalar. lib. 4. cap. 46.* & licet oppositū tribuatur Ambrosio *distinct.* 76. *cap. nosse ex serm. 60.* eiusdem tamen non est ille sermo S. Ambrosij, qui *serm. 61. cap. scire, eadem distinct.* negat hoc ieiunium, cum quo concordat S. Hieron. *epist. ad Lucinium, cap. Utinam, eadem distinct.* Verisimile autem est ritum mutatum fuisse post tempora etiam Sancti Isidori, *vt ex cap. post Pascha dist. cit.* dicitur, nimirum *ex eiusdem capit. 42. libro 1. de officijs Eccles.* \* Nunc vero temporis huius ieiunii præceptum est de consuetudine, aiunt Summista, & asserunt Rubricæ Breuiarij *titulo 6. num. 5.* & Missalis *de color. parament. titulo 18. num. 5.*

18 Benedictionem fontis habet, & baptismum, vt in Sabbato Sancto, *Idem Ordo.* & dicta Nona, quia eadem hora Cornelius à Sancto Petro baptizatus fuit, *Amalar. lib. 4. capit. 28.* & quia eadem hora Christus expirauit. baptismus enim significat mortem Christi, & sepulturam eiusdem, *Rom. 6.* vnde & in Sabbato Sancto, & in hodierno baptismus solemniter habetur. Hæc idem *Amalar. ibidem cap. 29.* vide supra Sabbato Sancto. Adde, aduentum Spiritus Sancti vocari à Christo baptismum, *baptizabimini, ait, Spiritu Sancto non post multos hos dies. Act. 1.* & baptizati à Spiritu Sancto Apostoli baptizauerunt aqua ter mille in die Pentecostes quare merito sub Pentecoste Baptismus solemniter celebratur, *Ruper. lib. 10. c. 2.* Postremo duo Sabbata tatum Paschatis, & Pentecostes baptisinate coluntur solemniter, *ex Leone epist. 4. cap. 5. & habetur distinct. 4. de consecr. duo tempora.* Imò *ex Siricio eadem distinct. non ratione;* nimirum, vt primum sit Filij, alterum Spiritus Sancti; ne videatur differentia inter Filium & Spiritum Sanctum, quorum est æque mundare animas à peccato, ait *Raban. libro 2. cap. 41.*

19 Ritus autem in ijs tantum est diuersus à ritu Sabbati Sancti; quia in Vigilia Pentecoste ad instructionem Cathecume-

norm sex tantū leguntur lectiones, quarum antiqui, vsque ad *Durandum* inclusive, quatuor tantum meminere. in *Sacramentario Gregoriano* aliæ legebantur, & quatuor tantum quare Ritus noster est posterior; aliæ item Orationes, excepta quinta dicebantur. Tractus, *Sicut ceruus,* cum Oratione sequenti, est in *Sacramentario eodem.* Item non dicitur, *Flectamus genua,* quia sumus in tempore Paschali. color albus vsque ad Nonam, violaceus vsque ad Missam, rubeus deinceps adhibetur, \* qui & in priuatis Missis huius diei, quoad vestes celebrantium, licet celebrat ante Nonam.

20 Cæterum Missa est cū Tractu post vnum, *Alleluia.* pro Cathecumenis, quorum lætitia luctu adhuc miscetur, vt aliàs diximus. luminaria non deferuntur ad Euangelium, quia eorundem fides subobscura & recens; qua de causa neque, *Credo,* dicitur post Euangelium. De *Præfatione, Communicantes, & Hanc igitur,* vide in *Rubric. gener.* Officium vero huius Missæ totum, excepta Secreta, est in *Antiph. & Sacram. Gregor.* De simplici non fit commemoratio in hac Missa, licet in officio facta sit, vt habetur supra *part. 1. tit. 7. n. 1. pag. 34.*

21 Introitus pro Missis priuatis additus fuit à Pio V. vsitatus tamē antea in Missis votiuus de Spiritu Sancto. Reliqua ex prædictis patent.

22 Pentecostes, de qua *S. Clemens lib. 5. Constit. cap. 21.* hoc est, quinq; decem, ex vi Græcicæ vocis, ait *Durand. libro 6. cap. 107.* Dies quinquagesimus, *Honor. in Gemma libro 3. capit. 147.* ideo figura quietis, *ex August. epist. ad Ianuar.* qui numeratur ab ipso die Paschatis, nimirum cum Hebræis à Prima Sabbati Paschæ Azymorum, quæ nobis Dominica fuit resurrectionis, vt egregie notat *Rupert. libro 10. cap. 12.* non tamen explicat, quomodo eo anno resurrectionis Christi accidere potuit Pentecostes in Dominica. explicat autem acutissime *Bellarmin. lib. 3. de cultu SS. cap. 13.* quia nimirum numerus dierum Pentecostes sumitur a die 2. Azymorum, in qua meti poterat fasci-

culus,



culus spicarum offerendus eadem die Domino, *Deuteron. 16. versic. 9.* quæ secunda dies eo anno fuit Sabbatum, in quo meti non poterat, sequenti ergo die messuerunt, & obtulerunt, in quo præcise Christus resurrexit, quæ fuit Dominica dies, inde ergo, numeratis quinquaginta diebus, eodem die, quo Pentecosten celebrabant Hebræi, descendit in Apostolos Spiritus Sanctus, immo super 120. discipulos, ætati Moysis, qui 120. annos vixit, congruentes, ut ait *Raban. libro 2. capit. 41.* & sicut quinquagesimus annus Iubileus erat apud Iudæos, ita quinquagesimus hic dies fuit Iubileus Christi discipulis, & iubilationis dies, celebrandus cum præcedentibus 49. & seqq. 7. cum omni lætitia; nempe Paschali, *Ordo Romanus*, in Iubileo namque dabatur omnibus libertas; & *ubi Spiritus Domini, ibi libertas*, ait Sanctus Paulus.

23 Septem vero hebdomade, quæ præcedunt, & septem dies, qui sequuntur, septiformem Sancti Spiritus designant gratiam, *ex Honor. in Gemm. libr. 3. cap. 147.* quod à Beda in *Homil. de septem hebdom. fuerat adnotatum, & ab Alcuino de septem diebus.*

24 Missa habetur in *Antiphon. & Sacrament. Gregor.* sicut etiam Feriarum sequentium, præter quintam; Epistola, & Evangelia, ut in *Lectionario S. Hieron.* Auctorem sequentia, vide in *Rubric. gener. 1. part. tit. 10. numer. 3. pag. 28.* Octauam habet hoc festum ex institutione Apostolorum, *Baron. Anno Domini 58.* & licet tempore Sancti Isidori, *libro 1. cap. 37.* quinquaginta diebus Paschale tempus cõcluderetur, nobis tamẽ tota hæc Octaua vna dies est, ex *Regula Radulphi prop. 23.* & eandẽ ob causam dicitur per Octauam totam, *Gloria in excelsis*, cum Symbolo, ut in *Festis.*

25 Ieiunium autem Quatuor temporũ fit ad imitationem Apostolorum, qui absente iam sponso Christo, ieiunio se dederunt, & Spiritus Sancti aduentu carnis delicias ablegauerunt, *Isid. libr. 1. cap. 37.*

& *Amal. libr. 2. cap. 1.* Festiuum tamen, ieiunium est, cum in eo non dicatur, *Fletamus genua*, ratione temporis adhuc Paschalis, *ex Ordine Romano.* quod si fiat de Simplici commemoratio, non tamen dicitur tertia Oratio in Missa.

26 Feria quinta habet in Missa quamplura, quæ desumpta sunt à Dominica Pentecostes. *Ordo Romanus* desumit omnia: *Honor. in Gemma libr. 4. cap. 38.* subobscurè indicat Epistolam, & Evangelium diuersa à Dominica Pentecostes; & ea causa esse potest, *ex Durand. libr. 6. cap. 111.* quia septem sunt Officia Spiritus Sancti, septiformis munere, à Sabbato ad Sabbatum; vel quia sicut Dominus ascendit Feria quinta, & per Spiritum Sanctum descendit die Dominica, ita voluit Ecclesia in vtroque die communem Missæ Introitum, cum suis accessorijs, post Epistolam Versibus, Offertorio, & Communionem. Docet etiam *Durand. libr. 4. cap. 6. num. 21.* solitam dici diem Iouis cognatam Dominicæ, & in vtroque die prohibitum fuisse quandoque ieiunium.

27 An vero dies Octaua Pentecostes dici debeat Sabbatum sequens, vel Dominica, disputat *Berno de quibusdam ad Missam spect. cap. 3.* & concludit cum Catholica Ecclesia Octauam dici Dominicam sequentem, quam nos Festum Trinitatis: sed tamẽ tempus Paschale terminatur in Nona Sabbati, *ex Ordine Romano, Beda, & Alcuino locis citatis.* cuius Sabbati Missa est plenissima, quia omnia quæ dici possunt in Missa, in ea vna continentur, Hymnus Angelicus, Prophetia, Sequentia, Symbolum, Præfatio, Communicantes, Hanc igitur.

28 \* Cur in hoc Sabbato 4. temporum omittitur canticum trium puerorum post quintam lectionem? arbitror ego, quia dicitur statim Hymnus Angelicus nobilior Hymno trium puerorum: quod deinde adnotatum legi ab Auctore antiquit. Liturgicarum. addde, ne duo Hymni immediate cantentur à choro.